

ФЕНОМЕН ДИТИНСТВА У ПОВІСТІ «РУСАЛОНЬКА ІЗ 7-В, АБО ПРОКЛЯТТЯ РОДУ КУЛАКІВСЬКИХ» МАРИНИ ПАВЛЕНКО

Анотація. У статті досліджено особливості зображення світу дитинства в повісті «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських» Марини Павленко. Доведено, що дитинство постає як простір формування особистості, що водночас є і чарівним, і драматичним. Це особливий світ, де фантастика тісно переплітається з реальністю, а казкові елементи лише підкреслюють правдивість ситуації. Феномен дитинства в творі Марини Павленко – це не лише вік, це стан душі, здатної відчувати світ у всій його складності, тонкощах і справжності. Через дитячий погляд авторка висвітлює ключові моральні проблеми, доводить, що саме в дитинстві починається найважливіша подорож – шлях до себе.

Ключові слова: сучасна література для дітей та юнацтва, світ дитинства, Марина Павленко, проблематика, персонаж.

Abstract. The article examines the features of the depiction of the world of childhood in the story «The Little Mermaid from 7-B, or the Curse of the Kulakivsky Family» by Marina Pavlenko. It is proven that childhood appears as a space for the formation of personality, which is both magical and dramatic. This is a special world where fantasy is closely intertwined with reality, and fairy-tale elements only emphasize the truthfulness of the situation. The phenomenon of childhood in the work of Marina Pavlenko is not only age, it is a state of mind capable of experiencing the world in all its complexity, subtleties and authenticity. Through a child's perspective, the author highlights key moral problems, proves that it is in childhood that the most important journey begins – the path to oneself.

Keywords: modern literature for children and youth, the world of childhood, Maryna Pavlenko, issues, character.

Повість «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських» Марини Павленко є прикладом того, як дитинство в літературі може бути показане не лише як період безтурботності, а й як простір глибоких переживань, пошуків себе та морального зростання. Головна героїня, звичайна семикласниця Софійка, проходить складний шлях самопізнання, намагаючись сформувати власну систему цінностей. Через її сприйняття світ набуває особливої емоційної тональності – з нотками наївності, щирості, а водночас і тривоги, яка природно виникає в момент зіткнення з дорослим, іноді жорстоким, світом.

Метою нашої розвідки є дослідити особливості зображення світу дитинства у повісті «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських» Марини Павленко.

Назва повісті «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських» одразу привертає увагу завдяки образу Русалоньки – казкової істоти, яка захоплює головну героїню твору. Софійка не просто цікавиться цим персонажем – вона іноді навіть уявляє себе Русалонькою, проєктуючи на неї власні мрії, емоції й сумніви. Попри те, що назва викликає асоціації з відомою казкою, образ у Марини Павленко набуває цілком оригінального звучання. Як зазначає сама авторка, в основі героїні лежить поєднання її власного досвіду та рис, запозичених у старшої доньки – тоді семикласниці [3]. Це робить образ Софійки живим, психологічно правдоподібним і близьким для підліткового читача.

Сюжет розгортається навколо Софійки, яка разом із родиною переїздить до нового житла. Серед речей у дім потрапляє стара бабусина шафа, що виявляється незвичайною: за певних умов вона відкриває шлях у минуле. Якщо взяти з собою стару фотографію й сховатися в шафі, то можна опинитися в тому часі й просторі, коли знімок було зроблено. Подорожі в часі стають для дівчинки не просто пригодами – вони перетворюються на шлях пізнання себе, своєї родини, історії рідного краю. З'ясовуючи заплутані події минулого, Софійка стикається з важливими моральними питаннями, відкриває нові грані людських характерів, змінює власне ставлення до навколишнього світу.

Авторка не тільки динамічно веде сюжет, а й зупиняється на деталях – роздумах, емоціях і внутрішніх монологів героїні, які дозволяють читачеві глибше відчувати її переживання. Софійчині фантазії – щирі, іноді кумедні, іноді зворушливі – створюють особливу атмосферу інтимності між героїнею та читачем [1].

Загальна тема – це життя школярки у складних реаліях сьогодення. Проте кожна з повістей має своє внутрішнє тематичне ядро. Увага авторки зосереджена на взаєминах дитини й дорослого світу, порозумінні та відчуженні. У творі діє ціла галерея персонажів – як підлітків, так і дорослих. Діти (Софійка, її подруга Іринка, хлопці Сашко й Вадим) перебувають у постійному пошуку себе, дружби, справедливості. Дорослі (батьки, тітка Сніжана, загадковий Пустельник Сергій, бабуся Валя, сусіди) постають складнішими, часом суперечливими, але такими, що допомагають Софійці краще зрозуміти життя. Значну частину подій героїня переживає не тільки у реальному світі, а й у минулому – де знайомиться з представниками давніх родів, чиї долі переплітаються з її власною історією [3].

Манера письма Марини Павленко особливо яскраво виявляється через гендерний аспект. У національній літературі раніше були поширені твори, що зображували дитинство та пригоди хлопчиків (зокрема, М. Стельмах, А. Дімаров, В. Нестайко, Б. Комар). Однак романи Марини Павленко є винятком. Уперше в українській літературі життя сучасної дівчинки-підлітка стало об'єктом художнього аналізу. Авторка вміло описує всі дівчачі переживання та турботи – від перших почуттів закоханості до догляду за собою, таких як дієти та педикюр. Ці моменти подані у стилі жіночого письма, зокрема, з теплим гумором і доброю посмішкою [1].

Справжня пригода для Софійки починається тоді, коли вона вирішує допомогти однокласнику Вадиму Кулаківському – хлопцеві з непростю вдачею та заплутаною долею. Під час їхніх розмов відкривається багато незручних правд про його вчинки, дитинство та внутрішні переживання. Вадим не виправдовується, але натякає, що його поведінку зумовили життєві обставини, у яких йому довелося дорослішати завчасно. Поступово Софійка

дізнається про давню родову таємницю: її новий знайомий – нащадок того самого Кулаківського, який колись, обдуривши дворянина Данила Міщенка, загарбав чужі землі. Через це родину було проклято, і тінь цієї давньої несправедливості тяжіє над Вадимом до сьогодні. Допмагаючи йому розібратись у минулому, Софійка фактично береться за розплутування складного вузла родової провини та спокути.

У пригодах Софійці допомагають казкові атрибути. Наприклад, стара дерев'яна шафа, що виконує роль машини часу, та коралі, здатні зробити дівчинку невидимою. Ці чарівні предмети не лише слугують засобом переміщення в інший час, а й стають символами переходу до нових етапів розуміння себе, інших і самої суті добра та зла. У повісті добре передано типові риси сучасних школярів. Їхні характери, поведінку, цінності. Образ Вадима показовий: з одного боку, він упевнений у собі, навіть зухвалий, із демонстративним ставленням до грошей і дорослих речей, як-от куріння; з іншого його поведінка є своєрідною маскою, що приховує глибоке почуття самотності й емоційного занедбання. Матеріально він забезпечений: батьки-заробітчани не шкодують грошей, проте емоційної підтримки й тепла в його житті відчутно бракує [2].

Усі ці теми розкриваються через драматичні або фантастичні ситуації, в яких опиняються герої. Наприклад, проблема емоційного сирітства і байдужості батьків стає рушієм для змін у житті багатьох персонажів. Сашко змушений подорослішати раніше, ставши опорою для матері. Вадим, навпаки, губиться в системі цінностей, обираючи шлях легких грошей і показового благополуччя, що лише підкреслює його внутрішню самотність [1]. Морально-етичні питання в творах Марини Павленко природно поєднані із соціокультурними, національними та естетичними. Авторка зберігає баланс між глибиною змісту й привабливістю для дитячого читача: сюжет насичений пригодами, загадками, емоціями, що легко резонують із внутрішнім світом підлітка.

Марина Павленко майстерно поєднує у своїй творчості різні художні стилі – елементи реалістичного письма гармонійно переплітаються з рисами

романтизму, містики, фантастики та фентезі. Така стилістика наближає твір до романтико-містичного типу. Водночас письменниця не намагається дати чіткого логічного пояснення подіям – вони подаються через призму метафізичного осмислення, крізь тонкий міст між раціональним і ірраціональним. Це дозволяє їй розкрити глибші сенси існування людини у світі. Одним із яскравих художніх образів є стара шафа в оселі Софійки – вона слугує порталом між минулим і теперішнім, допомагаючи героїні дізнатися таємницю роду Кулаківських. Завдяки знахідкам у шафі, газетам, фотографіям, вирізкам, дівчинка переноситься в інший часовий вимір і стає очевидицею подій минулого, намагаючись навіть вплинути на їхній перебіг. Саме так їй вдається, наприклад, урятувати будинок Кулаківських від блискавки. Хоча мотив переходу в інший час не новий для літератури, Павленко втілює його оригінально та з глибоким змістовим навантаженням [1].

Ще одним символічним елементом є коралі – чарівна річ із магичною функцією, яка виступає оберегом жіночого щастя. Для Софійки ж вони стають засобом, що надає їй змогу «зникати» з реальності, подорожуючи в минуле й відкриваючи нові сторінки історії свого роду. Композиційно твори вибудовані за принципом подорожі – не лише фізичної мандрівки у часі, а й внутрішнього зростання [1]. Це справжній літературний квест, у якому Софійка не тільки допомагає іншим, а й проходить шлях до власного «я», відкриваючи у собі нові якості: відвагу, співчуття, здатність розуміти й прощати.

Саме в такому контексті особливо яскраво проявляється феномен дитинства, закладений у першій частині циклу – повісті «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських». Авторка подає дитинство не лише як період наївності чи гри, а як час глибокого переживання, моральних пошуків, внутрішньої роботи над собою. Софійка проходить ініціацію: з дівчинки, що просто цікавиться чарівними історіями, вона поступово стає особистістю, яка здатна нести відповідальність, приймати складні рішення, співчувати й бачити істинні цінності за поверхнею речей. Марина Павленко не ідеалізує дитинство, але наділяє його особливою глибиною: це не просто підготовка до дорослого життя, а повноцінна й унікальна стадія становлення людини. І саме через образ

Софійки-Русалоньки читач бачить, що у дитинстві вже закладено багато з того, що ми зазвичай приписуємо «дорослому» – моральні імперативи, здатність до емпатії, пошук справжнього й вічного.

Отже, дитинство у повісті постає як простір формування особистості, що водночас є і чарівним, і драматичним. Це особливий світ, де фантастика тісно переплітається з реальністю, а казкові елементи лише підкреслюють правдивість внутрішніх процесів, які переживає головна героїня. Софійка вчиться не просто відрізняти добро від зла, а бачити їх джерела, розуміти, як минуле формує теперішнє, а емоційна чутливість – майбутнє. Її сприйняття світу є своєрідною лінзою, крізь яку читач починає інакше дивитися на проблеми, що здаються суто «дорослими». Проте завдяки героїні, яка перебуває у стані переходу – між дитинством і юністю, реальністю й фантазією, ці проблеми відкриваються як глибинно людські. Феномен дитинства в творі Марини Павленко – це не лише вік, це стан душі, здатної відчувати світ у всій його складності, тонкощах і справжності. Через дитячий погляд авторка висвітлює ключові моральні дилеми, тим самим доводячи, що саме в дитинстві починається найважливіша подорож – шлях до себе.

Література

1. Овдійчук Л. М. Пенталогія Марини Павленко «Русалонька із 7-В...»: жанрово-стильові особливості. *Наукові праці: науково-методичний журнал*. Вип. 227, т. 239. Філологія. Літературознавство. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014.
2. Павленко М. Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських. Київ : Теза, 2014. 218 с.
3. Філатова О., Ребдело О. Художньо-образна система роману Марини Павленко «Русалонька із 7-В, або Прокляття роду Кулаківських». *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Філологічні науки* (літературознавство). 2016.
4. Хороб М. Художні маркери дитинства в сучасній українській літературі (на матеріалі «Миколчиних історій» Марини Павленко). *Література. Діти. Час*. Вісник Центру дослідження літератури для дітей та юнацтва. Вип. 4. Рівне : Дятлик М., 2013. 308 с.